

людини. Варіації в нейрокогнітивному функціонуванні, які суттєво відрізняються від соціально сконструйованих стандартів «нормального» — включно з варіаціями, які складають аутизм — оформлюються в цій парадигмі як медичні патології, як дефіцити, пошкодження або «розлади» [1]. Це підкреслює важливість розвитку суспільного дискурсу, який не дискредитує аутичних людей.

Висновки. В основі розуміння норми розвитку вбачається орієнтація на самостійне життя та рівень адаптивності людини. Так само, як нормотипові люди мають свої сильні сторони та труднощі у своєму житті, так й люди з аутизмом мають свої особливості [2]. Задача майбутніх досліджень дати повну картину розуміння аутизму як ззовні, так і зсередини. Необхідно проводити дослідження, що враховують як зовнішнє, так і внутрішнє сприйняття аутизму, орієнтуючись на адаптивність та незалежність кожної людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Walker N. Socio emotional competence in young children with ASD during interaction with their typically developing peers, 2016, "Autism & the Pathology Paradigm" FaviconNeuroqueer URL: <https://neuroqueer.com/autism-and-the-pathology-paradigm>
2. Monk R., Whitehouse A. J. O., Waddington H. The use of language in autism research. *Trends in Neurosciences*, 2022, №45(11), С. 791-793

Дар'я СУПРУН

доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування;

Микола СУПРУН

доктор педагогічних наук, професор,
Миколаївський національний
університет імені В.О. Сухомлинського;

Тамара ХАРЧЕНКО

кандидат психологічних наук, доцент
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

АКАДЕМІК В. М. СИНЬОВ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИК СУЧАСНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Анотація. У статті представлено історико-педагогічний аналіз доробку видатного вітчизняного вченого академіка Віктора Синьова в гуманізацію пенітенціарної системи України. Подано бачення

науковця на основі ґрунтовних досліджень щодо гуманізації стосунків «пенітенціарист – засуджений» в руслі педагогіки співпраці. Відзначено започаткування ним пенітенціарної дефектології в нашій країні, що вивчає закономірності та специфіку корекційного педагогічного процесу в умовах пенітенціарної установи для осіб із порушеннями психофізичного розвитку, особливості їх психологічного супроводу і організаційно-правового забезпечення.

Ключові слова: пенітенціарна дефектологія, засуджені з порушеннями психофізичного розвитку, процес ресоціалізації, педагогіка співпраці, ціннісно-орієнтаційні установки пенітенціариста.

Annotation. The article presents a historical and pedagogical analysis of the contributions of the prominent domestic scholar, academician Viktor Syniov, to the humanization of Ukraine's penitentiary system. It outlines the scientist's perspective, based on extensive research, regarding the humanization of the relationship between "penitentiary officer – convict" within the framework of cooperative pedagogy. The article highlights his initiation of penitentiary defectology in our country, which studies the patterns and specifics of the correctional pedagogical process in penitentiary institutions for individuals with psychophysical development disorders, as well as the peculiarities of their psychological support and organizational-legal provision.

Keywords: penitentiary defectology, convicts with psychophysical development disorders, resocialization process, cooperative pedagogy, value-orientation principles of the penitentiary officer.

Актуальність. Соціально-політичні зміни, започатковані в нашій державі у середині 80 х років минулого століття стали поштовхом для пошуку новаторських конструктивних ідей в різних сферах людської діяльності. Пенітенціарна система держави теж не стала винятком, оскільки в ній сфокусовані найгостріші питання людського буття в соціумі. Стосункам працівників пенітенціарних установ та засуджених присвячено багато досить ґрунтовних досліджень, але вперше науково довів доцільність гуманізації їх співпраці академік Віктор Миколайович Синьов [1].

Наукові здобутки вченого вже багато років є предметом пізнання дослідниками різних галузей історії людинознавства.

Особливої уваги пошуковці приділяють пізнанню сутності педагогіки співпраці, оскільки сьогодення вимагає переосмислення сучасної пенітенціарної теорії та практики. Протягом досить тривалого часу я, Микола Супрун, мав щасливу нагоду бути причетним до реалізації окремих ідей академіка. Своє бачення його здобутків прагнув викласти в окремих публікаціях, перелік яких подано в хронологічній послідовності [6].

Мета. Завдання цієї наукової розвідки полягає у спробі здійснити історико-педагогічний аналіз вагомого доробку Вченого в аспекті педагогіки співпраці.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи історичний шлях діяльності виправної системи, В. Синьов зазначав, що гуманізація всіх її сторін можлива тільки через широке повсякденне застосування педагогіки співпраці. Головною ідеєю педагогіки співпраці, на глибоке переконання дослідника, має стати вироблення нової філософії взаємин у системі «пенітенціарист – засуджений». Ідеї гуманізму, що передбачають одночасне дотримання працівником поваги і вимогливості до людини, яка з різних причин переступила норми моралі й закону, наповнюватимуть зазначені взаємини.

Пенітенціарист має виробити в собі ціннісно-орієнтаційні установки педагогіки співпраці, які зумовлюють зорієнтованість офіцера на: упереджувально-шанобливу увагу до особистості засудженого із врахуванням всіх її складнощів, суперечностей, вад (що протистоїть тенденції до неминучого відторгнення засудженого з боку працівників); пошук позитивного в особистості та опори на нього у виховному процесі, оптимістичний прогноз в оцінці перспектив особистісних змін засудженого; емпатійне (співчутливе) розуміння засудженого і його психічних станів, а це передбачає вміння «подивитися на світ з позицій іншого»; відкрите, довірливе спілкування із засудженим; надання засудженому психологічної та іншої допомоги, необхідної йому для подолання труднощів, досягнення успіху в будь-яких життєвих ситуаціях. Спілкування з іншими людьми, корекція статусу особистості в соціальному оточенні спрямовані на: глибоке вивчення та розкриття істинних мотивів та зовнішніх обставин, що викликають вчинки та дії засудженого, з урахуванням його

характерологічних рис, домінуючих особливостей та прийняття на цій основі оптимальних педагогічних рішень; активізацію само-свідомості засуджених; самоаналіз та корекцію власної особистості з метою самовдосконалення, що передбачає розвиток уміння «подивитися на себе очима іншого».

Особливим науково-гуманістичним звершенням В. Синьова як вченого є започаткування ним пенітенціарної дефектології (від лат. *penitentia* – каяття) – галузь психолого-педагогічних та юридичних знань, що перебуває на межі наук: дефектології (олігофренопедагогіки, сурдопедагогіки, тифлопедагогіки та ін.), пенітенціарної психології, пенітенціарної педагогіки та кримінально-виконавчого права. Пенітенціарна дефектологія – наука про ресоціалізацію засуджених із особливостями психофізичного розвитку, які відбувають покарання шляхом позбавлення волі. Ця галузь знань вивчає закономірності та специфіку корекційного педагогічного процесу в умовах пенітенціарної установи (принципи, форми, методи педагогічного впливу на засуджених), його психологічний супровід і організаційно-правове забезпечення. Віктором Миколайовичем та представниками його наукової школи (О. Гришко, О. Северов, Д. Ніколенко, Т. Харченко та ін.) розроблені методологічні та методичні засади пенітенціарної дефектології. У 2016 році Т. Харченко поповнила дисертаційну наукову скарбницю пенітенціарних психолого-педагогічних знань [7]: наукова робота присвячена дослідженню психологічного супроводу процесу ресоціалізації засуджених з вадами психічного розвитку з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей особистості, досліджено психологічну, соціально-демографічну, кримінальну та виконавчо-трудова характеристики засуджених з вадами психічного розвитку, виділено типи особистостей таких засуджених та запропоновано індивідуальну диференційну психологічну корекцію залежно від типу особистості.

Принагідно буде зазначити, що різні аспекти людинознавчої сфери плідно досліджують учні наукової школи В. Синьова, що налічує вже понад сто вчених в різних галузях психолого-педагогічної та правознавчої науки.

Висновки. На сучасному етапі розвитку суспільства перед даною наукою постає завдання дослідження кримінологічних і

пенітенціарних проблем дефектології з метою формування в осіб із порушеннями психофізичного розвитку соціально-нормативної поведінки та профілактики у них протиправних дій. Враховуючи актуальність окреслених питань, ми вважаємо за необхідне творчо розвивати ідеї педагогіки співпраці у площині діяльності не лише пенітенціарного персоналу, а й інших правоохоронних сфер. Зокрема, заслуговує на першочергову увагу використання ідей педагогіки співпраці у практичній реалізації профілактики девіантної поведінки молоді. Саме тому ми маємо підстави для ствердження, що вивчення багатогранних сфер науково-педагогічного доробку Нашого Вчителя є соціальним запитом часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Супрун М. О. Внесок наукової школи академіка В. М. Синьова в розвиток загальної та спеціальної психолого-педагогічної науки. К.: Наук. метод. центр вищої освіти «Нові технології навчання»: наук. метод. зб. 2002. № 33. С. 137–145.
2. Шеремет М. К., Супрун М.О. Основні наукові здобутки В. М. Синьова та його наукової школи. Наукові школи НПУ ім. М. П. Драгоманова. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005, С. 138–243.
3. Супрун М. О. Академік В. М. Синьов та вітчизняна юридична психологія. Матер. всеукраїнської науково-практичної конференції: «Актуальні проблеми юридичної психології». К: Київський нац. ун-т внутрішніх справ, 2006. С. 50–54.
4. Супрун М. О. Пенітенціарні аспекти педагогіки співпраці академіка В. М. Синьова. Вісник Академії управління МВС. 2008. № 3. С. 170–177.
5. Супрун М. О. Внесок наукової школи академіка В. М. Синьова в розвиток загальної та спеціальної психолого-педагогічної науки. Професор В. М. Синьов: до 70-річчя із дня народження. Бібліографічний покажчик К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. С. 13–23.
6. Супрун М. О. Дефектологія пенітенціарна. Міжнародна поліцейська енциклопедія. Т.8. Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби; міжнародне співробітництво. К.: «Атіка», 2014. С. 1469 – 1470.
7. Харченко Т. Г. Психологічний супровід процесу ресоціалізації засуджених з вадами психічного розвитку [Текст]: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.08 / Харченко Т.Г.; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Київ, 2016. 20 с.